Մշակի նախորդ համարներից մի քանիսին յայտնել այն անկարգութիւնների մասին, որոնք յայտնի են արդէն ընթերցողին, և որոնց յաջորդը վճռական հետեւանքի առիթ կը լինէր. Թէ և այս յայտնութիւնները չփոխեցին մեր համար պաշտօնատարների ընթացքը, բայց չէ կարելի ուրանալ որ մասամբ նոքա հասած են իրենց նպատակին. Նոքա կենդանի խօսակցութեան նիւթ հանդիսացան մեր հասարակութեան մէջ և չատ ընթերցող գտան, առիթեցին նոցա մէջ զարթնել իրենց մինչև այժմ քնած թողած առարկայի վրայ....

Իսկ քանի մի հայածանքի սանձից իրենց գ՚ոփանի արտայր հրապարակված գանելով. մեծ դարբերով սրձում են համալսարանը, որը համարձակվել է հրապարակ գալու բերել նոցա, և մի և նոյն ժամանակ չատերին իրենց կատկածոտ պատասխանութեանը ենթարկելով, սպառնալիքներ են կարդում. Այս անցքը յիշեցրեց ինձ Շամախու մի քանի պարոնների վարմունքը դէպի մի համալսարան).

Թողնենք նոցա իրենց սրտը սրտնել, իսկ մենք դառնանք մեր խրերին.

Թէ և լրագրիս նախորդ համարում է հետևել այս նեղ չրջանից և ընդարձակել նամակագրութիւնս, բայց այս անգամ ևս գեռ անկարող եմ այդ բանը անել, ուստի և խնդրում եմ բաւականանալ սորանով....

Մեծապատիւ Մ... Ա... Խ... եանը կարդալով իր բարեկամական խոստմունքը վերաբերեալ բոլոր սասանիկ չփոթվում է—և երեք աչքի առաջ ունենալով որ իր անցեալ խոստմունքով պէտք է շահել պակասեցնել իր սիրելի գումարից 500 ռուբլի, չտապում է դէպի այն անձինք, որոնց տուած էր այդ խոստումը և աղաչում է որ մինչ ոչ փող է խոստացել և ոչ կամք ունի վճարելու.... Պարծանք նորան իր գովութեան արժանի օրինակի համար....

Մեզանում Հոգաբարձու ընտրելու խնդիրը բաւական դադարեց. դպրոցը այժմ կառավարվում է երկու հոգաբարձուով և մի նախագահով.

Լսեցինք որ արձակված աշակերտներից մի քանիսի գանգը դրել յանձն առաւ հոգաբարձուներից մինը, բայց յետոյ սաստ ազդերից տեղեկացանք որ դրի համար սխալ է եղած....

Ա. այժմ հաճելի է այդ նուիրատուական կառավարութիւնը և լաւ է մի առ ժամանակ կառավարութիւնը մի կողմը դնել և խաղաղ կեանք վարել, մինչև եղբայր մեր յարգելի պատգամաւորների մեծագոյն մասը, որ հոգաբարձու լինելու արժանաւորութիւնը միայն չէ կայանում նորանում, որ նա կարող էր թէկուզ ձեռքին ցոյց կապել (ի սեւ հասարակութեան) ուսումնարանի յաջողի անդարդարութիւնը հաստատելու. որովհետև պարզում ապացուցմէջին հիրիքը ուժանակ յարմարանք մառոցանել առաջին.

Եւ երդ չեմ համարում հաղորդել և մի ուրիշ լուր, որ բաւական հետաքրքիր է....

Պարուսուցանի մէկը խնդրում է իր պաշտօնակիցից բերել պարտաւորական հաշուր միջնորդելու համար. Երբ երևան է գալիս մուրհակը, խնդրում է նորան պարտատերը իրան տալ ժամանակ առողջելու և ռուբլին հաշուելու համար. Հայց երբ տանում է, առանց մի բառ անգամ արտասանելու գնում է դրամը և հեռանում, որին սպասում մինչ ո՞րն է ձգած պարտատէրը տեսնում է անկիւնում. Պարծը այժմ քննվում է դատարանում.

Ուսումնարանին վերաբերեալ խնդրից յետոյ հասարակաց խոսակցութեան նիւթ է դառել և հետեւեալը. Մի քանիսը Հ.. Զ.. անը խնդիր կազմելով ստորագրել է տալիս ծովէ Սուրբ Էջմիածնայ Սինոդին ուղարկելու համար և ծուխ.. հանդերձ դատը հեռանում է խնդրի տակ ստորագրելոց. Խնդիրը կազմած է ինչպէս Յա..ին եկեղեցական ատեանը չարչելու նպատակով.

Նկատենք որ Սուրբ հայրը կայխակի ծողովրդեան միջից պակասեցնել այս չփոթութիւնը, որ դառնում չէ բերում իրան բարձր պաշտօնին և առաւելութիւնը....

Տեղոյս հասարակութիւնը շատ անհանգիստ է աւազակներից.

Անցեալ չաբաթներում Շուշվայ քաղաքի բանդից փախել են 30 կալանաւորներ. որի մասին տեղոյս գուբերնատորը գնացել էր այնտեղ անցքը անձամբ ստուգելու նպատակով....

Իսկ այստեղ աւազակները հոկտ. 22-ին Թափլեցան փողոցից մօտիկ բռնեցին մի բնակարանի վրայ, բաղկացած երեք քոյրերից և մի հօրից, որոնք բաւական ժամանակ է պարապում են լուսարարութեամբ. Լսվում է որ նոցանից կողոպտել են 1200 ռուբլի և այն բոլոր լուսանալու չորերը, որոնք բերած էին գանազան մարդիկներից.

Նոյն ամսի 24-ին յարձակվելով մի հայի տան վրայ ծառաներից գիմադրութիւն են ստացել և փախել առանց մի որ և է վնաս պատճառելու. Մի և նոյն գիշերը կողոպտել են և մի Թուրքի տուն ապա չկամենալով բաւականանալ դրանով՝ այդ մի և նոյն գիշերը յարձակվում են Մաղաք Նաղարիչ Մելիքեանցի տան վրայ և բռնելով ծառային տանջում են տալ իր պարոնի փողերի տեղը կամ թէ ուր է նորա պարոնը, բայց ծառան ընդդիմանալով գիշերային մթութեան մէջ օգնութիւն է աղաղակում, ուստի և նոքա փախչում են վիրաւորած թողելով ծառային.

Վերջին անցքերը պատահեցան Քրիստոսի ծնունդ Թաղումը մի և նոյն գիշեր. . . . .

. . . .

. . . .

Ունէի և մի քանի տեղեկութիւններ հաղորդելու, բայց որովհետև առանց նորան ես նամակս երկարեց, ուրեմն մնում է ինձ միայն վերջանալ հայրենակիցներիս և գնել ստորագրութիւնս նամակիս ներքոյ, գոնէ գաղթականութեան ամիս չլինելու համար....

Մշակ.

դեկտ. 1872 թիւ.

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

Լսեցինք թէ Ալէքսանդրապօլում ծառայող Ռուս և մեր Հայ երիտասարդաց մէջ ձգտումներ և աշխատութիւն կայ այս ձմեռս մի քանի բեմական ներկայացումներ տալ. Լսում ենք, որ առաջ խումբը արդէն յաջողել վերալ է. Իսկ հայերը տատանել գտութեան մէջ է, որովհետեւ մեր «Տիկնայք Հայոց աշխարհին» ենթարկելով անձանց կարծիքների ազդեցութեան և պաշտպանողական գիրք բռնող (կօնսերվատ.) խելացի անձինքներից էլ համակրութիւն չգտնելով, յետ են ընկրկել և չեն փութանում առաջին անգամ բեմի վրայ դուրս գալ. Թէ և աղմուկ և բաբախմական նպատակով լինէր. Այդ վարմունքի մի քանի պատճառների դէմ վիճաբանելն անգամ աւելորդ ենք համարում, մի չամասութի մասին գեռ կարէլ խօսել, այն է թէ՝ ներկայացումները յարմարութեան պատճառ պէտք է հասարակաց կլուբում լինէր, ուր և պարահանդէսներ են կատարւում. բայց այդ ժողովարանը տեղացս բարձր դասի մէջ այժմ համարւում է անկարգութեան. որովհետև «մայ՝ այն անձն է, է գալի, կամ տարին մի անգամ պատահի է՝ այս ինչ ստախօսութիւնը հիտող եմ». Առաջին՝ որ այս կամ այն անձի տան «թիկնոց» մեղ ոչ որ չէ նշանակել.... Երկրորդ՝ որ կասի դէպքերը ամենագնումական հասարակաց ժողովներում անգամ պատահում են. Եւ, մէկ արգենք, այդ մանր բաների համար ազդակ բարձրացնել, մանր խնդիրներ յարուցանել մի այնպիսի ժողովրդի մէջ, որ ամէն յառաջադիմութեան գեռ անտրամադրութեան ոչ մի է նայում,—մի երկու փոս բանի պատճառով՝ նորութեան բոլոր լաւ կողմերը ուրանալու պատրաստ է. փոքրիկ յառաջադիմութիւնը՝ հասարակական կեանքից հեռու չնկատել՝ ինչ պահապար դարդանալու է, և ոչ միայն և յարխանի փակելու, որ անկարելի եւ է, անմեղ աշխատում ենք.... Լաւ չէ այդ աշխատանքը գործ ածել նոր կեանքի մէջ կամ նորաձևութեան հետեւողները (ուրենց չուզենա այդ կայ) մէջ առաջ և խոհեմ գաղափարներ տարածելու և մեղ օգտաւէտ ուզղութիւն տալու. Արդար և չէ կարելի համաձայնել խոհեմ պաշտպանողականների հետ թէ՝ այսպիսի նորաձևութեան մէջ միանգամից ծայրայեղ ասնձարձակութիւնը վտանգաւոր է. Թող ժողովարանը (չարաթը մի անգամ է) յանձնին վրայ գեղչատանցելի այսպիսի կանոնը, որը իրենց պատիւը և վարկը պաշտպանել լաւ գիտեն. Ցանկալի է, որ այդ ժողովարանը (միա օրերը) մեր երիտասարդաց համար միայն թէթևացրի տեղ լինի և այն և այն. յիրաւի է, որտեղը մարդ երբ նորա է մտնում տեսնում մեր պատուական գարծունակ երիտասարդներին ամբողջ ժամերով կծծած՝ գաւաթի կամ սեղանի կանաչ սփռոցի բոլորը շրջապատած—խաղը հասարակացն է բռնում. Բայց չէ որ ամէն նորութեան մէջ այդպիսի խիղճութիւններ ունենում է իր մէջ. չէ որ մեր աղէքը գեռ ընդունակ և պատրաստ չեն աւելի բարձր զուարճութիւններ ամեն օր ունենալ միայնին. չէ որ հիմայ էլ արդէն ժողովարանի կառավարիչները կուզեն հաստատել տալ դրամանական երեկոներ, հասարակաց դասախօսութիւններ. չէ որ այդ բոլորը փոքր առ փոքր պէտի լինի, ինչի էք չտապում ժողովարանը նախանձոտ քանդել.... Գալով մեր թատրոնից հրաժարւող կանանց, այսքանը կանեցնեմ, որ եթէ ժողովարանում պարահանդէսի ժամանակ ամբողջ միջ—երթը մամ կարելի է թռչատել, ինչո՞ւ ամօթ եղաւ՝ նոյն իսկ տեղումը աւելի խելացի և օգտաւէտ համեստ դուրս գալ, որպէս բեմն է....

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

1 Ներքին 5% փոխառութեան արած տիրաժի դուրս եկած տոմսակները, որոց տարած գումարը 500 ռուբլի է.

№ սէրի	№ տոմ.	№ սէրի	№ տոմ.	№ սէրի	№ տոմ.	№ սէրի	№ տոմ.
91	35	4559	5	10538	48	15743	8
200	28	4854	49	10591	21	15832	39
206	1	4932	15	10688	5	15869	47
326	35	5013	2	10693	17	15920	30
362	26	5039	35	10743	44	15950	19
384	24	5054	18	10744	48	16012	46
390	34	5058	11	10794	17	16103	27
447	3	5138	33	10812	3	16282	50
554	32	5199	45	10832	22	16375	50
556	14	5259	22	10848	41	10528	40
567	39	5265	16	10899	12	16663	36
613	43	5348	20	11000	10	16667	24
645	5	5372	3	11012	48	16842	40
852	19	5496	31	11032	1	16975	28
982	36	5502	23	11083	41	17040	34
995	28	5526	2	11085	40	17053	13
1092	42	5606	18	11137	46	17133	17
1156	17	5736	2	11242	4	17276	11
1194	37	5943	11	11413	8	17320	50
1291	16	6085	21	11470	28	17381	5
1367	41	6149	46	11516	5	17389	7
1674	49	6220	20	11757	50	17410	46
1698	48	6267	3	11853	43	17565	23
1732	4	6291	9	11972	11	17599	16
2002	27	6343	8	12052	25	17670	41
2041	4	6435	31	12192	36	17702	41
2086	16	6440	39	12238	27	17731	4
2089	15	6508	41	12327	28	17756	34
2119	33	6549	10	12432	19	17864	43
2157	43	6573	44	12479	15	17918	19
2194	23	6780	33	12642	43	17930	13
2245	7	6780	48	12686	3	17965	4
2249	43	6981	5	12732	27	18995	40
2362	46	7011	25	12746	49	18059	6
2377	42	7108	9	12748	16	18120	13
2403	4	7125	46	12805	26	18139	32
2444	37	7168	19	12898	27	18214	2
2511	41	7488	21	13112	37	18416	22
2531	9	7519	25	13235	47	17463	42
2592	37	7529	7	13353	12	18468	6
2634	8	7573	42	13355	6	18514	24
2664	11	7606	9	13358	12	18604	25
2702	38	7869	10	13418	46	18614	36
2738	14	7931	41	13463	31	18621	33
2760	30	7974	35	13717	31	18644	24
2810	38	8009	47	13744	42	18656	35
2828	30	8100	33	13930	28	18677	22
3041	19	8439	27	14258	42	18723	43
3162	47	8452	10	14352	18	18773	3
3195	28	8465	35	14398	31	18935	18
3199	11	8490	11	14490	49	18937	21
3208	32	8674	43	14410	29	18954	17
3300	27	8817	36	14544	7	19042	3
3300	45	9041	7	14714	18	19060	2
3302	46	9046	39	14762	9	19090	25
3545	45	9242	42	14763	41	19202	40
3546	3	9256	5	14793	32	19218	33
3776	38	9417	17	15064	13	19243	22
3837	24	9515	48	15168	47	19336	47
3902	8	9631	3	15185	34	19413	42
4014	9	9927	36	15383	37	19461	22
4183	36	10076	19	15414	34	19760	47
4213	2	10270	48	15561	26	19770	43
4220	41	10457	22	15626	32	19785	4
4496	48	10494	25	15679	15	19861	4
4497	47	10518	38	15698	28	19573	17

*
* *

Յունվարի 18-ին Թիֆլիսի մեծ թատրոնում հայ-գերասանական խումբը ներկայացրեց պ. Սունդուկեանցի «Խաթաբալա» կոմեդիան և «Օսկան Պետրովիչ գէ՞օխրում» փոքէմիլը.—Ուրանալ չէ կարելի, որ արտաքին միջոցները, հագուստ, դէկորացիայի և այլն յարմարութիւնը կամ անյարմարութիւնը մեծ նշանակութիւն ունեն պիէսայի աջողվելու կամ չաջողվելու վրայ. Եթէ ոչ, միջին ընդհանուր կրկնութիւնը (րէպէտիցիա) մի և նոյն պատուրութիւն պիտի գործէր հանդիսականի վրայ, ինչպէս և բուն ներկայացումը. Վերև յիչված ներկայացման օրը պակասութիւն էր զգացվում քանի մի արտաքին անհրաժեշտ միջոցների մէջ.... Շատ և շատ ցաւալի է, որ մեր գերասանները, որք տասը տարից աւելի աշխատում են հայոց բեմը պահպանելու համար, դարձեալ միջոց չունեն բոլորովին նուիրել իրանց բեմական արհեստին, իսկ թատրոնի տնտեսական և կարգադրական մասը, (որ նրանց գործ չէ) յանձնել մի որ և է կազմակերպված թատրոնական վարչութեանը, կամ մանաժորովին, մի էնտրեպրէնէրին, կամ մի դիրեկտորին.

*
* *

Վրաց «Դրօէբա» լրագիրը հաղորդում է որ Քութայիսից ոչ հեռու գտնվող Տղիրասլիի քարածուխի հանքերը յանձն է առնում բանեցնել մի ֆրանսիական ընկերութիւն.

*
* *

Նոյն լրագիրը հաղորդում է, որ մի վրաց ընկերութիւն կազմվեցաւ, որ մի գումար հաւաքելով յետոյ, նշանակեց 300 ռուբլի պարգև նորան, ով ամենալաւ բժական գրվածք կը ներկայացնէ վրաց լեզվով.

*
* *

«Русскій Міръ» լրագիրը (№ 4 այս 1873 թուի) տպել է մի թղթակցութիւն Աստրախանից, որանից շատի հետ հաղորդված է և այն, որ գեկտեմբեր ամսին հիմնվեցաւ այդտեղ նոր փոխադարձ կրէդիտի ընկերութիւն. Բացի սորանից տասը են, որ չուտով բացվելու է մի հասարակական բանկ. Նորերումս հրատարակվեցաւ այդտեղի նահանգային վիճակագրական մասնաժողովի հաշիւ. Աստրախանի նահանգում ուղղափառները 289,971 թուով են, րասկոլնիկները 6,632, հայերը 5,133, կաթոլիկները 524, լութերականները 348, հրէաները 586, մահմետականները 37,138, վերջապէս կռապաշտները 119,587.

*
* *

Մոսկվայի լրագիրները պատմում են, որ Մոսկվայի առեւտրական դասը խնդիր է տալիս մինիստրութեանը, որ նրան թոյլ տրվի հիմնել այդ քաղաքում մի մշտնջենաւոր առեւտրական թանգարան կամ աշխարհահանդէս, այն բոլոր ապրանքների օրինակները ներկայացնելու համար, որ բերվում են Ռուսաստան, կամ հանվում են Ռուսաստանից.

*
* *

Մեզ գրում են Մեծ-Շուլավէրից որ իբր թէ լրագիր կարդալը այդտեղ մոդա է ընկել. Անցեալ տարին ոչ որ լրագիր չէր կարդում, իսկ այս տարի ստացվում է 5 օրինակ «Մշակ» լրագրի և հինգ քահանայ լինելով, բնականապէս ստանում են 5 օրինակ «Արարատ» ամսագրի. Նոյն թղթակիցը հաղորդում է մեզ, որ այդտեղ դիտաւորութիւն կայ մի նոր աղջկաց ուսումնարան բացանելու. Բայց օրիորդաց ուսումնարանից զուրկ է մնում մեր գիւղը....

*
* *

Մենք լսում ենք, որ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը գողութիւններին և աւազակութիւններին առաջն առնելու համար, նպատակ ունի մտածել մի աւելի գործնական և ժամանակին յարմար միջոց քան թէ «Մեղու Հայաստանի» լրագրից առաջարկված երեւլի միջոցը, այն է քաղաքիս համքարներից նշանակել գիշերապահներին. Հասարակութիւնը, որ կամենում է կրթութեան ձգտել, պէտք է վերջապէս փոքր առ փոքր ընտելանալ ինքնաօգնութեանը և նրա քաղաքացիք պիտի սովորեն իրանք իրանց օգնելու.—Աւելի գլուխ որ Շվեյցարիայի քաղաքացիք իրանք կազմում են ոստիկանութիւն քաղաքների մէջ. Այս վերա մանրամասնաբար ուրիշ անգամ.

*
* *

Մեզ գրում են Աշտարակից որ համայնքական Աշտարակի Ջաղարվա Նէրսիսեանցին սպանող աւազակները բռնվել են. Նախկինան դատաստանը վճռել է՝ աքսորական Մշակի Վ..ռանանի այլեւ Ալիխանին, և որոտ աննկը Մշակի Փարփին ու Պ..լատին պարտել, դատապարտելով ծանր աշխատանքին. Իսկ Մելքան Բարխուդարեանցին մի տարի բանդարկութեամբ.

*
* *

Մեծ Շուլաւէրից գրում են մեզ՝ նորերումս լսեցի, որ Պոլս առաց քահանայի ջանքերով կազմվեցաւ մեր գիւղացիներից մի ընկերութիւն, մեր խղճալի ուսումնարանին օգնելու դիտաւորութեամբ. Արդեօք ուղիղ է այս պարծալի լուրը....

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԽՆԴԻՐ Կ. ՊՈԼՍՈՒՄ

Քանի մի ժամանակից մեզ հասնող Կ. Պօլսի Հայ լրագիրները անդադար խօսում են Կ. Պօլսի Հայոց գերեզմանատան խնդրի վրայ:

Գործը այսպէս է. Կ. Պօլսի Բէրա անուանված թաղից ոչ հեռու կայ մի Հայոց գերեզմանատուն, որ շատ գեղեցիկ և ընդարձակ դիրք ունի: Կ. Պօլսի քաղաքային վարչութիւնը քանի մի ժամանակից աչք էր գցել այդ կտոր հողի վրայ, և տեսնելով նորա յարմար դիրքը, ուզեցել է սեփականացնել քաղաքին Հայոց գերեզմանատունը,

Նրան մի հրապարակական այցի գործնելու նպատակով։ Հասկանալի է որ հայերի պէս աստուածապաշտ, պապական աւանդութիւններ և կրօնական զգացմունք պաշտող ժողովուրդը մեծ վրդովմունքի մէջ է ընկել լսելով այդ լուրը։ Կ. Պօլսի մէջ գտնուղված հայերը մի կողմից խառն բազմութեամբ դիմեցին իրանց պատրիարքարան, իսկ միւս կողմից այդ շարժումը արձագանք գտաւ և մայրաքաղաքի հայոց լրագրութեան մէջ։

Քաղում ենք „Մասիս“ լրագրից հետևեալ տեղը այդ խնդրին վերաբերեալ, որի ամեն մի տող շնչում է այդ խոր, հայերին յատուկ կրօնական զգացմունքով և մի և նոյն ժամանակ ցոյց է տալիս, ինչպէս ասում է ռուս „Московск. Вѣдом“. լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը, որքան ազատութիւն է վայելում հայոց համայնքը Թիւրքիայում, իր իրաւունքները պաշտպանելու գործի մէջ։ Ահա „Մասիսի“ խօսքերը։

Բայց տէրութեան ուզածը պարզ հող մի չէ. ագարակ, այգի, արտ չէ։ Եթէ այսպէս բան մի լինէր, բնաւ խորհելոյ հարկ չկար. անմիջապէս տալ պէտք էր, և արդարախնամ տէրութիւնն ալ՝ մեզ պէս աղքատ ժողովրդեան մը գօհութեան փոխարէն, բազմապատիկ վարձատրութիւն և մեծ շնորհ կընէր անշուշտ։ Գժբաղդաբար՝ ուզածը գերեզմանատուն մ՚է, նուիրական վայր մի, ուր մեր հայրերը, եղբայրները, զաւակները, մեր հոգեւոյն հատորները կը հանգչին, ուր անչափ սրբանուէր եկեղեցականք, քահանայք, վարդապետք, եպիսկոպոսունք և մինչև իսկ կաթողիկոսունք կը հանգչին, որոց ոմանց գերեզմաններն ուխտատեղի են, զի ինչպէս յայտնի է հիւանդներ ու ցաւագարներ Հոգևոր Տիրոջ գերեզմանին ուխտի կերթան՝ բժշկութիւն գտնելոյ հաւատքով և այդ հանգստարաններին յաւիտեան անշարժ պահել կը պատուիրէ մեզ մեր կրօնքը՝ խաչիւ և աւետարանաւ կնքելով։ Արդ՝ կրնամք այդ կնիքը խզել. կրնամք այդ հանգստարանները շարժել, կրկռել, կրնամք այդ գերեզմանատան մէջի մեռաւորը քանդել, վերցնել, ահաւասիկ խնդրոյն ամենէն փափուկ և դժուարին կէտը։

Ժողովուրդը, որ բողոքով դիմեց Պատրիարքարանը, խնդրեց պատրիարքից միջամտութիւն անել Բ. Դրան մօտ, գերեզմանատան խնդրին ուրիշ ուղղութիւն տալու և հայերին թողնելու այն կտոր հողը, որի հետ կապված են նոցա բոլոր կրօնական յիշատակները։ Բացի պատրիարքի միջամտութենից, ինքն հայ-ժողովուրդը հազարներով հաւաքուեց Սուլթանի պալատի առջև, հինգ արքեպիսկոպոսների և 300 քահանաների առաջնորդութեամբ։ Երբ Սուլթանը երևեցաւ, հոգևորական դասը ներկայացնելով նրան խնդիրքը, սկսեց բարձրաձայն աղօթքներ կարդալ Նորին Մեծութեան երկարակեցութեան համար։ Սուլթանը հրամայելով պալատականներին ընդունել խնդիրքը, հետևեալ օրը հրաման տուեց արգելք դնել Բերայի գերեզմանատունը հայոց համայնքից խլելու։

Սորանից յետոյ հայերը իրանց երախտիք տէրութեանը ցոյց տալու համար, հաւաքվեցան նոյն գերեզմանատան վրա և այդտեղ կատարեցին գոհութեան աղօթքները և Սուլթանի երկարակեցութեան մաղթանքը։ Խորէն եպիսկոպոսը մի յարմարաւոր ճառ կարդաց, որից յետոյ ժողովուրդը բաժանվեցաւ բարձրաձայն „կեցցէ Սուլթանը“ կանչելով։

ՆԱՄԱԿ ԴԱՎՐԷԺԻՑ

Անցեալ տարի զանազան պարբերական թերթերի մէջ, կարդացուեցան մի քանի նամակներ Դավրէժու ազգ. ուսումնարանի վերայ, որոց համարեա բոլորն խիստ հրճուանօք և գովասանութեամբ խօսում էին յիշեալ ուսումնարանի յառաջադիմութեան մասին։ Այդպիսի գովասանքների պատճառն ինքն ըստ ինքեան հասկանալի կը լինի. երբ յիշենք, թէ նամակագիր պարոնների շատերը նոյն վարժարանի աշակերտներ են եղած և աւելի զարմանալի, որ նամակները գրուած են եղել աշակերտների վարժապետ մի վարդապետի գրչով, որ կամենալով զարմացնել երեխաների ծնողացը և ժողովրդի աչքերին „թող ձգել“ իւր աշակերտների անունով յուղարկում էր տպագրելու այդ նամակները...

Թողնենք այդ, մեր յիշեալ վարդապետի ազնիւ խորամանկութեան վերայ նայում ենք, որպէս մի սովորական բանի վերայ...

Դառնամք դէպի ուսումնարանը։

Այդ ուսումնարանը կառավարվում է տեղւոյս սրբ. Առաջնորդի միապետական իշխանութեան ներքոյ։ Նա չունի ժողովրդից ընտրուած ոչ տեսուչ և ոչ հոգաբարձուներ։

Վարժապետները են մի քանի տիրացուներ, որք մի և նոյն ժամանակ եկեղեցում շարական և փոխեր են կարդում, և դասատուութիւն են անում։ Բախտաւոր դէպքերում, նոքա և չէին խնայում յաճախել այնտեղ, ուր կային կնունքաճաշեր, մեռելի հոգեհաց, խաչ, հարիսայ և այլն։

Հայկաբանութեան վարժապետն է նոյն վարդապետը, որ իւր աշակերտներին փայլուցողութեան օրինակներ տալու ժամանակ, շատ անգամ տալիս էր նորանց ստորագրել՝ իւրեանց անունով նամակներ, Արարատին և այլ լրագիրներին յուղարկել...

Յայտնի չէ թէ որ բարի աստղի գործութեամբ մեր ժողովուրդը վերջապէս զգաց, որ ուսումնարանը առանց տեսչի և առանց հոգաբարձուի չէր կարող ոչինչ պտուղ բերել, մանաւանդ երբ նա տեսաւ ուսումնարանի դրամագլխի, մուտքերի և արդիւնքների օր ըստ օրէ սպառուիլը... և յառաջադիմութեան ոչ մի պտուղ չերեւնալը։ Այդ պատճառաւ ժողովուրդը ընտրեց իւր միջէն պ. Աստուածատուր Ղարաբէկեանցին, Մանուկ Սիմոն Թումանեանցին և պ. Յակոբ Ղազարեանին հոգաբարձուներ, և ընտրողութեան թուղթը ներկայացրեց Առաջնորդին վաւերացնելու։ Նորին սրբազնութիւնը չը կամեցաւ թուղթը ստորագրել, երբ նորընտիր հոգաբարձուքը առաջարկեցին իւրեանց ապագայ գործունէութեան ծրագիրը, թէ նոքա իրաւունք պիտի ունենան իւրեանց ձեռքում ունենալու ուսումնարանի ել և մուից և տնտեսական կառավարութիւնը, և վարժարանի ուսումնական վարչութիւնը։

„Ես եմ ինչ եմ. ասաց Առաջնորդը և չստորագրած թուղթը ժողովրդին դարձրեց։

Վարժարանը դարձեալ մնաց առանց հոգաբարձուի, իսկ տեսչի մասին դեռ մտածող ես չը կայ։

Լսպիծն

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Голосъ լրագիրը հաղորդում է, որ Գերմանիայի Թագաւորը Ս. Պետերբուրգ պիտի գայ ոչ թէ ապրիլ ամսին, այլ մայիսին։ Նա կը մնայ այդտեղ 10 օր։

—Գերմանիայի լրագիրները հաղորդում են, որ Պրուսիայի պատգամաւորների ժողովը յունվարի 28-ի նստում վճռեց խնդրել տէրութենից վերաքննել երկրիս բոլոր քաղաքների քաղաքային վարչութեան կանոնադրութիւնը։

—Ֆրանսիական „Courrier de Bayonne“ լրագիրը ասում է որ յունվարի 25-ին իսպանացի զօրքի մի խումբ ստիպվեցաւ Ֆրանսիայի սահմաններ անցնել հալածված լինելով ապստամբ կարլոսեան զօրքից։

—„Ostsee Zeitung“ լրագիրը հաղորդում է, որ Պրուսիայի Պօզէն գաւառում (Լեհաստանի մասը) հաւաքվում են ստորագրութիւնները որոց նպատակն է բողոքել ազգային լուսաւորութեան մինիստրութեանը, որովհետև տէրութիւնը կամենում է կաթոլիկ կրօնագիտութեան մէջ ուսումնարաններում մտցնել գերմանական լեզուն։

—Եթէ հաւատանք անգլիական „Morning Post“ լրագրին, բօնապարտեան կուսակցութիւնը Նապոլէօն III-ի մահից յետոյ, բաժանվեցաւ երկու որոշ կուսակցութիւնների։ Մինը կայսրուհի Եւգէնիայի կողմն է բռնում, միւսը Պրինց Նապոլէօնին է պաշտպանում (Նապոլէօն III-ի հօր եղբօր որդուն)։ Այդ վերջինը ցոյց է տալիս իբր թէ նա քաղաքական նպատակներ չունի, այլ կամենում է միայն Ֆրանսիայի քաղաքացի դառնալ։

—Վիեննայում հրատարակվող ֆրանսիերէն „Correspondance Generale“ լրագիրը ասում է որ Գերմանիայի կայսրը Վիեննայի աշխարհահանդէսին կը գայ յունիս ամսին։ Մի և նոյն ժամանակ աշխարհահանդիսին այցելութիւն պիտի անէ և կայսրը ամենայն Ռուսաց, իսկ մայիս ամսին նոյն քաղաքը պիտի համնէ Պարսից Շահը։

—Գերմանիայում վերանորոգութիւններ են կատարվում տարրական ուսումնարանների կազմակերպութեան վերաբերութեամբ։

—Հռոմից գրում են, որ Պապը շրջաբերական է ուղարկել Իտալիայի եպիսկոպոսներին որ նրանք արգելք դնեն ժողովրդին նուիրատուութիւններ անել Նապոլէօն III-ի արձանին, որովհետև հանգուցեալ կայսրը յանցաւոր է երկու բաներում՝ մինը որ Պապից խլեցին երկու գաւառներ, միւսը, որ Իտալիան միացաւ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Խմբագրութիւնը „Մշակ“ լրագրի շնորհակալութեամբ ստացաւ Ս. Պետերբուրգի համալսարանի պրոֆեսոր Պատկանեանցից այս (1873) տարի հրատարակված նոր աշխատանքը՝ История Монголовъ по армянскимъ источникамъ. Այս գրքի առաջին մասը պարունակում իր մէջ Վարդանի, Ստեփաննոս Օրբէլեանի, և Սմբատի գրվածներից քաղվածքները։

⁂

Մեր հոգևորականների քաջագործութիւններից... Թիֆլիսի քահանաներից մինը ջրօրհնէքին մտնում է մի աղքատ տուն և սովորական աղօթքներ ասելուց յետոյ, անցնում է խոհանոց, և այդտեղ որպէս կողոպուտ պահանջում է իր համար խոհանոցի մէջ գտնված զանազան ընտանի գործիքներ, ինչպէս օրինակ քուրա (պլիտա) և այլն, և հետը տուն է տանում...։ Ասում են որ սա հարուստ քահանաներից մինն էր...։

⁂

Մեզ հաղորդում են Շամախուց, որ յունվարի 8-ին թէ առաւօտեան թէ կէսօրից յետոյ, երկրաշարժութեան երկու թոյլ հարուածներ եղած են, բայց բոլորովին անվնաս։

⁂

Նոյն թղթակիցը հաղորդում է մեզ Շամախուց՝ այս օրերումս մի երիտասարդ, Մովսէս Բէկլարեանց, հեզ բնութեամբ տղայ, որ երբէք ոչ ոքին մի վնաս արած չէ, փողոցից 6 ժամին երեկոյեան տուն գալով, հանդիպում է ատրճանակի արձակմանը լեքը գնտակով... ով է մարդասպանը, ոչ ոք չը գիտէ, և ոչ ոքին փոյթ չէ հոգալ տեղեկանալու...։

⁂

Մեզ գրում են Դրէզդէնից (Գերմանիայից)։ Զաքսոնի (Սաքսոնիայի) 23 տարեկան թագաւորն իր երկրի մէջ ըրած նորոգութիւններովն աշխարհիս ուշադրութիւնը գրաւած է։ Օրերս Բէրլինից տեղս եկած էին նորա կառավարութեան պատգամաւորներն, որոց գիտաւորութիւնն է եւրոպական պետութեանց, մանաւանդ Գերմանիայի գրութիւնն քննել։ Պատգամաւորներն Դրէզդէն քանի մի օր մնալէն յետոյ Սաքսոնիայի նշանաւոր քաղաքները այցելութեան գնացին, որոց ուշադրութիւնը աւելի գրաւած էր Ֆրէյբէրգ քաղաքի հանքերն։

⁂

„Մեղու Հայաստանի“ լրագիրը մի ամբողջ տարի մտածելուց յետոյ վերջապէս հասկացաւ առևտրական տեղեկութիւնների անհրաժեշտութիւնը...։ Բայց թէ 2-որդ թէ 3-որդ №-ում այդ լրագիրը նոր գիւտ է արել՝ փոխանակ Աքիւլ բրինձ, նա տպում է բրինձ Ագուլիսի։ Աքիւլա բրինձ ասում են բրինձի մի տեսակ, որ ունի մեծ մեծ հատիկներ և գործ են ածում գլխաւորապէս պարփկները։ Իսկ Ագուլիսում, որքան մեզ յայտնի է, բրինձ չեն ցանում, ուր մնաց, որ վաճառահանէին այլ քաղաքներ։

⁂

Ինչպէս յայտնի է աշխարհահանդէսների ժամանակ միշտ հրատարակվում են զանազան լեզուներով լրագիրները, որք հաշիւ են տալիս հանդէսի ընթացքի մասին։ Քանի որ տեսնելու է Վիեննայի աշխարհահանդէսը, (մի քանի ամիս) այդտեղ կը հրատարակվին ամեն եւրոպական լեզուներով լրագիրները։ Ցանկալի կը լինէր որ և հայերէն լեզվով մի փոքրիկ լրագիր հրատարակվէր քանի որ տեւում է աշխարհահանդէսը։ Այդ աշխատանքը կարող են յանձն առնել Վիեննայի Մխիթարեան ուխտի գիտնականները և կարծում ենք, որ եթէ նրանք հրատարակեն մի լրագիր, տեղեկութիւն տալով աշխարհահանդէսի ընթացքի մասին, դա մեծ համակրութիւն կը գտնի և մեր հայերի մէջ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԹԻՖԼԻԶԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ
(Յունվարի 31-ին)։

ՈՍԿԻՆ, (պօլուիմպէրիալ). . . .	6	ռ.	12	կ.
ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ (բարաթ) Պօլս.				
վճարելիք (լիրա Օսմանեան).	6	„	67½	„
ԲԱՄԲԱԿԸ Երևանու.	4	„	70	„
„ երկրորդ տեսակը. . .	4	„	60	„
„ Ամերիկայի սերմից .	6	„	80	„
ԲՈՒՐԴԸ Թուշի	8	„	50	„
„ „ երկրորդ տեսակը	8	„	—	—
„ Թարեքեամի	5	„	—	—
ՇԱՔԱՐԸ Ռափ (Բրօդկու)	8	„	5	„
„ „ միւս տեսակը . .	7	„	95	„
„ զազրանիցու տրանցիդ.	5	„	90	„
մաքուր վճարած	9	„	—	—
ՇԱՔԱՐԱԽԱՁԸ Ռափ.	6	„	70	„
ՂԱՀՎԱ Լիվանի լաւը.	14	„	50	„
ՂԱՀՎԱ Մօկօ, շատ լաւը . . .	15	„	80	„
„ Մարտինիկայի, ցածրը .	12	„	50	„
ԱԼԻՒՐԸ Երևանի երկրորդ տեսակը.	1	„	40	„
„ „ առաջին տեսակը	1	„	50	„
ԱԼԻՒՐԸ Գեանջու հասարակ . .	1	„	60	„
„ Շորագեալու.	1	„	60	„
ԳԱՐԻՆ Երևանի.	1	„	5	„
ՊՂՊԵՂԸ	11	„	70	„
ՇԻՐԲԱԽՏԻ ձէթ.	9	„	80	„
ՄՈՄ	12	„	50	„

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վասպուրականի վանօրէից Լիմ և Կտուց սրբ. Անապատաց երկու դուքաններ՝ որոնք որ գտնուումեն ի Տփխիս քաղաքիս ի Ջիկրաշէն եկեղեցւոյ փողոցում կից Տէր Աստուրովի տան. վերանորոգութեան կարօտութիւն ունենալու համար յիշեալ Անապատաց վարդապետներ կծանուցանեն ում որ պիտոյէ քանի տարի իւրեան տան առանց վարձուց ինքն իւրեան փողով ի հմանց վերանորոգել բարեհաճի։

Յունվարի 15-ից բացվում է Թիֆլիսում ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ պ. Թամամշեանի քարվանսարայում։ Տարեկան ստորագրութեան վճարը վաճառականների համար 3 ռուբլի է, իսկ ուրիշ ստորագրողների համար 4 ռուբլի։ Ամսական վճարը ամենի համար—40 կոպէկ։ 3 (3)

ՄՈՍԿՈՒԱՅՈՒՄ ի լոյս ելաւ „փարոս“ վերնագրով բանասիրական գիտելեաց խմբագրի Ա. տետրակն, հրատարակեալ ի Զարմայրայ Մսերեանց, որի և բովանդակութիւնն է. 1 Ազգ։—2 Առ Մեծն Պետրոս (պատկերաւ)։—3. „Նախաշաւիղ Քրիստոնէական գիտելեաց, աշխ. Ս. Մանդինեանց“ (քննութիւն և դարձուած պատասխանւոյ առ Ս. Մանդինեանց։—Ս. Էջմիածնական, Արամեան, և Երուսաղէմատիպ օրացոյցներն 1872 ամի (քննութիւն)։—5. Էջմիածնական տպարանի գործունէութիւնն։—6. Ռուսերէն „Нива“ օրագիրն Վեհափառ Գէորգ Կաթողիկոսի վերայ։—7. Միքաթօ (պատկերաւ)։—8. Կոպերնիկոս (պատկերաւ)։—9. Մկրտիչ Բէրոյեանց։—10 Նորատիպ մատեանք։

Սոյն տետրակի գինն է 50 կոպ. արծ. հանդերձ առաքմամբ։ Ստանալ ցանկացողքն կարող են դիմել առ հրատարակիչն.

Въ Москву, близь Меньшиковой башни, домъ Милованова, Зармайру Мсеріанцъ.

ВЪ КАБИНЕТѢ

моемъ, находящемся на Вельяминовской улицѣ, противъ Англійскаго клуба, въ домѣ Кетхудова, составляются дѣловыя бумаги, какъ-то: прошенія, апеляціи, кассаціи и проч. а также проекты всякаго рода нотаріальныхъ актовъ и обязательствъ.

Плата возможно умѣренная.

Петръ Антоновичъ Чарековъ.

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 1 Февраля 1873 г. Տէրէթէլի և ընկ. (Նախկին Դուբէլիրի) տպարան Խմբագիր—Հրատարակող Գրիգոր Արծրունի